

A torony

A Bíróságot az egykori vármegyeház aljába költöztették. A háború előtti utolsó mázolás óta másfél-tíz év telt el, az átmedvesedett vakolatból párolgó doh, a mellékhelyiségek felől áradó hűgyszag, és az emberek áporodottsága fullasztóvá tette a benti tereket. Fokhagymaszag keveredett a Daru, Terv cigaretták füstjével. Akinek itt dolga támadt, fűroszthette magát este is, reggel is, ölthette a legtisztább gúnyát, szagos vízzel is fröcskölhette magát, mire a bíró elvtársnő elé került, megbüdösödött. Az intézmény híre, az idézés, és az őrt álló rendőrök morc ábrázata gondoskodtak arról, hogy a delikvens izzadni kezdjen. A verejtékező homlok pedig nem a legjobb ajánlólevél, mikor az embernek saját becsületét kell védenie.

Izzadva, büdösen gubbasztott az apa is a keskenyre mért folyosói padon, jobbról-balról fegyőr láncaitól béklyózva. Ugyanaz a földszínű vászoning volt rajta, mint azon a délután. Borostás arcára az átkínlódott élet rajzolt kusza labirintust. Karja ölébe ejtve megadóan pihent, a bilincsek pirosuló csíkokat húztak csuklóján. Bajsza túlnőtt, mint a kert végiben sorsára hagyott sövény. Bogárszeme úgy villogott, akár az agyonrugdosott ebé, aki nagy verés után mégis arra vár, hogy újra gazdája csizmájához dörgölőzhessen. A többiek is dróton ülő verebek módjára húzódtak össze a folyosón. Verebek, akik már tudják, hogy napokon belül rájuk ront a tél, és sorjában, élettelenül zuhannak bele az árok nedves-gazos mennyországaiba.

Az anya a szemközti fal mellett állt, feketében. Arca halovány, vértelen, szája penge, kendője feszesre húzva. Egyenest állt, előszegett állal, szitkot szóró szürke szemekkel. Láttá, miképp örült meg az apa a végzetes napon. Annak előtte, amikor utász kedvese lőtt vállsebbel visszavánszorgott Harkov alól, és a béke évei jöttek, nagy reménykedéssel vágtak a közös életbe. Ötömös környéki tanyán születtek, a Balotai-csatornában fürdőzött húgaival, mikor ez a villogó tekintetű szikár legény szitakötőt fogott, s acélos tenyerébe rejtve mutatta meg neki. Milyen kétségbeesetten csapkodott lila-zöld hártyaival az a rovar! De ahogy szétvált a két tenyér, a zizegő csoda szabadon szárnyalhatott az égre törő bambuszhangerek közé. Nem úgy, mint ők, akiket most egy másik, nagyobb és láthatatlanabb marok zárt kelepecébe.

Szüleik korán haltak – errefelé úgy rendszeren korán távoznak az emberek –, rájuk maradt a szikes televény, melyből néha ragacsos, fekete göröngyöket dobott ki az ekevas. *Annyi föld se ez, amit a kutya körbepisálhat*, mondogatta az öreg, de amint dolog jött, megmutatta igazi erejét ez a föld is. Gyarapodtak, erősödtek, s bár a jugoszláv határ közelsége okán – bakugrásra sem tőlük – sűrű vendégek voltak a határőrök, békés szívvel ültek le esténként a tanya előtti nagy akác alá. Legelőbb egy borjú, majd lovak és birkák kerültek a ház mögötti istállóba. Az apa kedvencei a lovak voltak. Babusgatta, kényeztette mindeniket, az eke elé is inkább magát fogta volna. Így is egy-egy göröngynél jobbára előresietett a jószág mellé, s szelíd szóval léptette tovább. Az ostort nem ismerte, nem tűrte. A gömbölyödő hasú kancát meg saját kedvesét ugyanavval a szelídséggel simogatta. A gyerek, az anya majd belepusztultak a szülésbe. Merről és mikor hívjanak bábát a tanyára, honnan a közelebbi falu is kétórai gyalogjárás? Az apa mosdatott, gyömszőlt, biztatott, mint ha kedvenc hátasa vagy tehene ellene. Jól vizsgázott. A percekig élettelen véres-cafatos, rángatózó göröngyből kakukkszemű, világra ámuló legényke lett. S jött a kislány is, szőkén-habosan, kiköpött mézeskalács-királylány. Legutóbb Ferkó jött, a kormos-maszatos, ki járnai sem bírt, de sörénybekapaszkodón már ülte a lovat, Csillagot.

Nézte az anya, gyilkos dühvel nézte az apát, penge szájjal, feszes kendőt húzva-igazítva. Miért nem békélt meg az embere a sorssal, miért nem hitt jobban Istenben? Miért szállt szembe *ezekkel*? Ilyeneket gondolt.

Mikor iskolára érett a legnagyobb, aszályos nyár perzselte a vidéket. Kútjuk bepöcésedett, nyálkás-moszatos fekete rög ragadt a vödör aljába. A verejtékben fürdő, pelyhedző állú begyűjtők teleordibálták a tanyát, vizet keresve feltúrtak házat, csúrt, krumplisvermet. Bizonygathatták, hogy ők is szűken isznak, amazok mégis beírták jelentésükbe: a beszolgáltatást nem teljesítették, a kútjukat posvány eszi. Egy hétre rá ordasabb emberek jöttek. Belehúzták a kútba. *A büdös kulák parasztja mérgezi a vizet, veszélyezteti a városi elvtársak ételmiszer-ellátását*. Dörögte az egyik. Ott helyben megejtették az írást. A kutat lezárták, az apát 50 forint pénzbírságra büntették és megduplázták őszi kvótáját. Hétre rá fekete Pobeda dobta magasba a tanya felé vivő út porát. Mérnökök jöttek rendőrrel. A kútból mintát vettek. Hosszasan vizslatták a bűzös trutumót. Az apa megmutatta nekik az árokpartra dobált szénfeketé göröngyöket is, vittek azokból is.

Éjjelente persze lopták a vizet a félórai járásra csörgedező csatornából. Tucatszor fordultak, petrencét vetettek vállaikra, azon két-két vödör billegett. Rögtön alkony után, az első fordulókor a porontyokat meg az állatokat is kivitték, fürdették, itatták őket.

Egy hónapra rá hivatalos írással kerekezett ki a postás. Állami gondozásba veszik a két nagyobb gyereket, mivel ellátásuk víz híján, a tanyán nem megoldott. Felszólították a szülőket, hogy megadott időben gondoskodjanak beszállításukról a Szegedi Gyermekotthonba. Sírtak. Másnap reggel az apa már nem sírt, felvette a tisztát és begyalogolt a faluba. Miközben vára-kozott a tanácsháza előtt, s szót váltott néhány más tanyasival, a postás odakerekezett hozzá. Spórolt egy tanyasi utat. Megint hivatalos írást nyomott az apa kezébe. Arról írtak, hogy kööla-jat rejt a tanya alatt a föld, ezért az állam elrekvirálja a ház körül az összes szántót, legelőt, aká-cost. Rajzot is mellékeltek, amin szigorú-piros vonallal volt szegélyezve még a nagyakác is. A porosút meg a ház között gyalogútnyi rést engedett számukra a kommunizmus. Befordult a kocsmába, részegre itta magát, a levelet összetépte. Hangoskodott, hóbörgött. Szidta a látha-tatlan hivatalokat. Akadt spicli ebben a kocsmában is, záróra előtt elvitték és alaposan elverték a rendőrök. *Jobban teszed kulák paraszt, ha a falu határát is kerülöd!* kapta útravalóul hajnal-ban. Kótyagos fejjel, véres gúnyában, fájdalommal telten tért haza. E naptól benne a keserű-ség, az anyában a remény indult növésnek. Mentől jobban porladt el régi életük, annál inkább bízott megváltásukban az anya. *Visszapereljük a gyerekeket! Kölcsönt kériünk, ügyvédet foga-dunk! Levelet írunk Rákosi elvtársnak! Kérvényezzük, hogy adjanak másik tanyát, az se baj, ha kisebb, csak föld legyen körülötte!* Minden napnak meg volt a maga szózata. Hordozta az írásokat, tehetetlenül álldogált a megyeháza előtt, sorára várt a gyerekotthonnál, patrónuso-kat hajkurászott a falusi ismerősöknél. A szántóvető földhöz ragadt tekintete zavarossá lesz, ha irodába lép. Az állatok őszinteségéhez szokott parasztember elsüllyed a városi hazugságok-ban. Süllyedt ő is, látva, hogy kivágták a nagy akácot, beszántották mindegyik tag földjét. Utat vágtak oda, ahol addig zab lengedezett, bódéknak öntöttek betontalpakat a kaszáló közepén, vascsövek, traverzek, állványok feküdtek a lóistállók mögött. Overallos, bakancsos idegenek jöttek-mentek, gépek búgtak, hegesztőpisztolyok vetélkedtek a déli nappal, markolók túrták mélyre a földeket és böhöm olajkutat nőttek ki földjéből.

Akkor új levelet kaptak, Ferkót is beszólította az otthonba az írás. *Nem adjuk!* Ezt hörög-te az apa. Éjjel kötőféket dobott a Csillag nyakába, és csendesesen átvezette a jugoszláv hatá-ron. Hajnalban dudorodó tarisznyával tért vissza. *Krumplit hoztam, menj a dolgodra!* Így csi-tította az anyát.

Kivágódott a bírósági ülésterem ajtaja. Kizúdult egy teremnyi szegénység, s betámolygott egy másik. Az apát inkább húzták az örök, mint ment saját lábán. Az anya levegőt sem véve lépett utánuk, az apa tarkójára meredt. Bent tucatnyi rendőr, katona, öltönyös ember. A hamu-szín bíró elvtársnő pattogó hangon sorjázta a kérdéseket.

Maga Izsó Ignác?

Felesége Csuha Magdolna?

Volt-e már dolga bírósággal?

Melyik fronton szolgált?

Hogyan szökött át a frontvonalon? Ki segítette? Volt-e délvidéki katonatársa, felettese?

Igaz, hogy 1952. március 17-én az ellenséges Jugoszláviából 15 db RG-42 típusú kézigrá-nátot csempészett át?

Ki utasította, hogy az olajfűró-torony tövére kötözze a gránátokat?

Igaz, hogy 1952. március 19-én felrobbantott egy olajtornyot, levegőbe röpítve ezzel tanyát, istállót, benne a hét lovat és a huszonnyolc birkát?

Záporoztak a kérdések. Csöndesen szűrte foga közt válaszait. Azután a bírónő kezébe csip-pentette a rendőrségi fényképet.

A fölplöndörödött szélű, elkoszolódott fénykép jobb oldalán az apa állt. Ritka eset. A csa-lád feje mindig a kép közepén dülleszti mellét. Általában zsebre dugja, karba teszi, vagy háta mögött összekulcsolja a kezét. Halványan mosolyog kackiás bajsza alatt. Most, ezen a képen nem. Ezen a képen az apa a jobb oldalon állt. Meglepő az is, hogy mocskos vászoninget viselt, és csöppet meggörnyedt a háta. De ez a fáradtság görnyedtsége. Vagy az alázaté. Vagy a fájda-lomé. A család feje mindig a kép közepén dülleszti mellét ünneplő ruhájában. Általában moso-lyog kackiás bajsza alatt, és zsebre dugja a kezét. Körülötte feleség és gyerekek. Gyerekek: hárman. Mindegyikük arckifejezése mesterkél – az objektív kedvéért. Most, ezen a képen nem. Ezen a képen az apa a jobb oldalon állt. Meglepő az is, hogy az anya térdelt. Térdelt a szénfekete földön. Csak egy gyermek van, fiú talán. A gyerek – egy-két éves lehet – mozdu-lata riadt. Az anyjához ugrana éppen. Körülöttük sár, rengeteg vérral festett sár. Ezen a képen az apa a jobb oldalon állt. A kép bal oldalán nem jutott neki hely. Ott ugyanis hideg, fekete acélcövek meredeztek a koszos ég felé.